

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Adem Özkara^{1,2}
Seren Sümer²
Duygu Ayhan Başer³
Pınar Döner⁴
Rabia Kahveci²
İrfan Sencan²
İsmail Kasım²
Oğuz Tekin⁵

¹Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği AD, Çorum

²Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Ankara

³Kocaeli İl Halk Sağlık Müdürlüğü, Kocaeli

⁴Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği AD, Hatay

⁵Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Ankara

Bu çalışma daha önce "The art and science of general practice, Wonca Europe Conference 2012, Viyana" kongresinde poster olarak sunulmuştur.

Yazışma Adresi:
Dr. Duygu Ayhan Başer
Kocaeli İl Halk Sağlık Müdürlüğü,
Kocaeli
E-mail: duyguayhan@outlook.com

Geliş Tarihi: 20.11.2013
Kabul Tarihi: 03.07.2014

Konuralp Tıp Dergisi
e-ISSN1309-3878
konuralptipdergi@duzce.edu.tr
konuralpgeneltip@gmail.com
www.konuralptipdergi.duzce.edu.tr

Aile Hekimlerinin Sanatsal Faaliyetleri

ÖZET

Amaç: Tıp ve sanat, tarih boyunca iç içe olmuştur. Sanatla ilgilenen hekimlerin diğerlerine göre meslek hayatlarında daha başarılı ve tatminkâr oldukları bilinmektedir. Bu çalışmada aile hekimlerinin sanata olan ilgilerinin; ilgilenilen sanat dallarının hangileri olduğunun ve bunun hekimlik uygulamalarındaki öneminin ortaya konması amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu kesitsel çalışma, Ocak-Şubat 2012 tarihlerinde, elektronik posta yolu ile aile hekimlerine ulaşılarak yürütülmüştür. Çalışmaya katılan aile hekimlerinin sanatla ilgisini saptamak amacıyla hekimlere sanatla ilgili görüşlerini değerlendiren bir anket uygulandı. Anket çalışmasına 272 (%18) katılımcı yanıt verdi.

Bulgular: Çalışmaya katılanların %48,9'unu erkekler, %51,1'ini kadınlar oluşturmaktaydı. %57,3 (n=156) katılımcı sanatla ilgilenmekteydi. Katılımcıların en sık üç ilgi alanı; %26,5 (n=72) fotoğrafçılık, %14,7 (n=40) yazarlık, %14,0 (n=38) boyama olarak bulundu. Katılımcıların yapmak istediği sanatsal faaliyetler; %26,4 (n=72) bir müzik aleti çalmak, %16,2 (n=44) resim yapmak, %7 (n=19) tiyatro-sinema, %6,6 (n=18) yazarlık, %5,9 (n=16) fotoğrafçılık, %3,7 (n=10) ebru sanatı olarak saptandı. Katılımcıların %63,6'sı tıbbın sanatla bir ilişkisi olduğunu düşünmekteydi. "Tıp bir sanattır" düşüncesi ve sanatla ilgilenmek isteyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptandı.

Sonuç: Çalışmamızda fotoğrafçılık ve yazarlık, en çok ilgilenilen sanat dalı; müzik aleti çalmak ve resim yapmak ise en çok yapılmak istenen sanat dalı olarak bulunmuştur. Hastayı bebektikten yaşlılığa kadar her evrede takip eden aile hekiminin, hastayla iletişimi bir sanat olarak algılaması çalışmaya katılan hekimlerin ortak görüşüydü. Bu nedenle aile hekimlerinin hastalarını ve kendilerini sanata yönlendirme desteğine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Hekimliği, Sanat, Tıp.

The Artistic Activities of Family Physicians

ABSTRACT

Objective: Medicine and art have been intertwined throughout history. Physicians who are interested in art are known more successful and satisfied than others. The aim of this study is to detect the interest of family doctors about art; to find out branch of art interested in and to determine the importance of the art in medical practice.

Methods: This cross-sectional study was accessing with conducted family physicians via e-mail in January-February 2012. A questionnaire, which determines the interest of Family Physicians of art, was administered to physicians. 272 (18%). Participants replied to our descriptive questionnaire study.

Results: There were 133 (48.9%) male and 139 (51.1%) female. 156 (57.4%) participants were interested in arts. The most common three interests of participants are: 26.5% (n=72) photography, 14.7% (n=40) literacy, 14.0% (n=38) painting. Artistic activities, which the participants wanted to do, 26.4% (n=72), play a musical instrument, 16.2% (n=44), painting, 7% (n=19), and theater. There's a statistically significant relation between thinking "medicine is an art" and being interested in arts.

Conclusion: Our study confirms the most interested art forms are photography and writing and the most wanted art form to do are playing musical instruments and painting. In our study, communication with patients was emphasized as an art in family medicine at descriptions of majority of the physicians. Therefore, family physicians are needed to support the arts orientation.

Keywords: Family Practice, Art, Medicine.

GİRİŞ

Çalışma alanları insan ve yaşam olan tıp ve sanat, tarih boyunca iç içe olmuştur. Sanat, hekimlerin hem meslekleri sonucunda ortaya çıkardıkları eser hem de hastalarını daha iyi anlayabilmelerini, meslekleri sırasında karşılaştıkları zorluklarla daha kolay baş etmelerini sağlayan bir araçtır.

Muhteşem bir yapı olan insan fiziolojisinin hekimlerce yorumlanması, hekimlerin sanat icra ettiklerinin en iyi göstergesidir. Doktor Faik Çelik'in yorumu da bu düşüncüyü pekiştirir niteliktedir; *“Tıp yaşamla iç içe, hekimler ve hastalar yaşamın birer parçasıdır. Böyle olunca tıp ve hekimler sanatla yan yanadır. Hekimlikteki ustalık, hastasının veya kendinden yardım isteyen insanların duygu ve düşüncelerini, acularını ve beklentilerini anladığı ölçüde o hekimde anlam kazanır. Aslında bu bakış açısıyla tüm hekimler sanatçidir”* (1).

Sanat, tıp eğitiminde de çok önemli bir yer arz etmektedir. Sanatın tıp eğitiminde yer alması ile, hekimler hem hastalarla daha rahat ilişki kurabilir, hem de mesleklerini icra ederken karşılaştıkları farklı patolojik davranış kalıpları ile baş etme konusunda kendilerini geliştirebilirler. Sanat; hekimlerde soyut düşüncenin de gelişmesine neden olarak, hasta ya da hastalıkla ilgili kararı noktasında hekime farklı bakış açıları ya da farklı çözümler sunabilir. Bunların yanında, sanat 6 yıllık ağır bir eğitimin içerisinde sosyal yaşamdan uzak kalan, ağır öğrenme yüküyle, mesleki olmayan okumaların zevkine varamayan ve bu yük altında demoralize olan tıp öğrencisinin hem motivasyonunu artırma yönündeki etkisi ile hem de öğrencinin hayatına kattığı pozitif enerji ile ilişkilerinde ve kişisel gelişiminde çok önemli bir araç olacaktır. Uzun yıllardır birçok Amerikan tıp fakültesi öğrencisi sanat ile ilgili dersleri (resim, drama, şiir, müzik, vb) eğitim müfredatı içerisinde alabilmektedirler. Bu fakültelerde sanat dersleri ile tıp öğrencilerinin diyalog, bir konu üzerine fikir yürütme ve farkındalık kabiliyetlerinin artırılmasının hedeflendiği belirtilmektedir (2). Türkiye’de henüz çok az sayıda tıp fakültesinde sanat dersleri müfredatta yer almaktadır (3). “Tıpta İnsan Bilimleri” adı altında beşeri bilimleri (edebiyat, felsefe, etik, tarih, inanışlar), sosyal bilimleri (antropoloji, sosyoloji, psikoloji, kültürel çalışmalar) ve sanatı (edebiyat, tiyatro, müzik, görsel sanatlar, vb) ve bunların tıp eğitimi ve tıp pratiğine yansıtılmasını içeren ders Hacettepe, Gazi ve Marmara üniversitelerinde yapılandırılmış bir eğitim şeklinde uygulanmaktadır (4).

Farklı bir yönden bakıldığında ise sanat ve birçok sanat dalı, tarih boyunca tıbbi tedavi yöntemlerine destek olarak kullanılmıştır ve günümüzde de kullanılmaktadır (5).

Sanat terapileri; sanat yapma sürecinde kişinin düzelmesini, onarımını kolaylaştırmakta ve psikoterapi ve danışmanlık hizmetlerinde olduğu

gibi kişisel gelişimi cesaretlendirmektedir. Sanat terapistleri, psikologlar, psikiyatristler, sosyal çalışmacılar, evlilik ve aile danışmanları, sağlık profesyonelleri ve doktorlar sanatla anlatımı; erişkinler, çocuklar ve aileler üzerinde kullanılmaktadırlar (6).

Tüm bunların yanı sıra sanat, mesleğinde fiziksel ve ruhsal olarak aşırı baskı altında kalabilen hekimlere yoğun bir iş günü sonrası rahatlama, kişiliğinin farklı yönlerini keşfetme ve özgüvenini, çok yönlü karakterini tatmin etme imkânı sunar. Bu nedenler doğrultusunda dünya genelinde çeşitli tıp alanlarından birçok hekimin sanata yakından ilgisi olduğu ve hatta bazılarının sanatı ile çok meşhur olduğu bilinmektedir; Dr. Henri Monder ve Dr. Anton Çehov dünyaca ünlü yazarlardı, Dr. Billroth besteleri ile ün yapmış bir kemanist, Dr. George Chicotot ise ünlü bir ressamdı. Ülkemizde de sayıca çok fazla sanatçı hekim bulunmaktadır.

Hekimlerin, özellikle de hastaya bütüncül yaklaşması gereken, hastanın bebelikten yaşlılığa kadar her evresinde yanında olan ve hastaya sanki ailesinden biriymiş gibi her seferinde aynı samimiyet ve ilgi ile yaklaşması gereken aile hekimlerinin, gerek mesleki yaşamı gerek özel yaşamı çok daha stresli geçmektedir (7). Yapılan bir çalışmada da, genel pratisyenler, diğer hekimlere göre daha fazla stresli, daha az iş doyumuna ve daha kötü ruh sağlığına sahip olarak bulunmuş ve bahsi geçen durum desteklenmiştir (8).

Goldstein’a göre çok merkezli, bütüncül bir yaklaşıma sahip olan aile hekimlerinin; hastayı, geçmişi, şu anı ve geleceği ile bütünleşmiş bir varlık, arka plandaki genetik eğilimleri ile birlikte sayısız psikolojik gerçekler, sosyal ilişkiler ve çevresel zorluklar ile bir bütün olarak görmesi gerekir (9). Hasta bakımı insan merkezli, kolay ulaşılabilir, kapsamlı, aile, toplum ve sosyal çevreyle ilgili olan aile hekimliği uygulamasında, aile hekimi öncelikle kişiyi düşünür, onun için hastalık daha sonra gelmektedir (10). Bu çalışmayla, Türk aile hekimlerinin ilgilendiği ya da ilgilenmek istediği sanat dallarının hangileri olduğunu ortaya koymayı ve “Tıp bir sanattır” görüşünün hekimler arasında hangi oranda kabul gördüğünü tespit etmeyi amaçladık. Bu çalışmada hipotezimiz: Türk aile hekimlerinin sanata ilgileri vardır ve sanatla ilgilenmektedirler şeklinde oldu.

MATERYAL VE METOT

Çalışmamız tanımlayıcı tipte olup, evrenimizi aile hekimliği mail gruplarına kayıtlı uzman ve pratisyen aile hekimleri oluşturuyordu. Bu gruptan çalışmaya katılmak isteyenler çalışmaya dahil edildi. Çalışmaya katılan aile hekimlerinin sanatla ilgisini saptamak amacıyla anket uygulandı. Ankette demografik bilgiler, aktif olarak ilgilenilen sanat, sanatla ilişki derecesi, yapılmak istenen sanat, yıllık kitap okuma sayısı, ailede sanatla ilgilenen kişi bulunup bulunmadığı, varsa hangi

sanatla ilgilendiği sorgulandı. Ankete, toplumumuzda daha yaygın olarak yapıldığı düşünülen sanat dalları seçildi. Verilen sanat dallarıyla ilgilenenlerin sayısı 3 ve daha az olanlar diğer kategorisinde değerlendirildi. Diğer sanat faaliyetleri grubunda tambur, saz gibi herhangi bir müzik aleti çalmak, bezeme, tezhip, tuğra, çini gibi tezyini sanatlar ile ilgilenmek yer almaktadır. Ayrıca genelde hekimliğin, özellikle de aile hekimliğinin bir sanat olarak görülüp görülmediği sorgulandı. Hekimliğin bir sanat dalı olduğunu düşünenlerden kısa bir açıklama yapması istendi. Burada katılımcıların tıp ile sanatı nasıl bağdaştırdığı konusunda genel bir bilgi almak amaçlandı.

Oluşturulan anket Ocak-Şubat 2012 tarihlerinde, elektronik posta yolu kullanılarak Aile grup, Aile Hekimiyiz google grubu, Türkiye Aile Hekimleri google grubuna üye olan yaklaşık 1500 uzman ve pratisyen aile hekimine yönlendirildi. Anketimiz süre kıstıtlılığı ve aile hekimlerine ulaşma gücü nedeniyle elektronik posta yolu ile yapıldı. Çalışmaya katılmak isteyen gönüllüler anket sorularının yanıtlarını elektronik ortamda verdiler. Anket çalışmasına, hedeflenen kitlenin %18'i (272 kişi) cevap verdi.

Ankete katılanlardan elde edilen bilgiler bilgisayar ortamına aktararak sayısallaştırıldı. Tüm istatistiksel analiz ve hesaplamalar için SPSS Ver. 13.0 (SPSS Inc. Chicago, IL, USA) paket programı kullanıldı. Gerekli hata kontrolleri ve düzeltmeler ile çapraz kontroller yapılarak veri temizliği sağlandı. Tanımlayıcı analizler yapıldı. Kategorik değişkenlerin kendi aralarındaki farklılıklar Pearson ki-kare ile değerlendirildi. İstatistiksel analiz sonuçlarının değerlendirilmesinde $p < 0,05$ anlamlı farklılığın göstergesi olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmamıza 272 hekim katıldı. Katılanların %48,9 (133)'ünü erkekler, %51,1 (139)'ini kadınlar oluşturdu. 77 (%28,4) aile hekimliği asistanı, 88 (%32,4) aile hekimliği uzmanı, 26 (%9,5) eğitim kadrosunda hekim ve 81 (%29,7) aile hekimi çalışmaya dahil oldu. Yaş ortalaması erkeklerde $39,1 \pm 7,7$ yıl, kadınlarda $35,6 \pm 7,4$ yıl, genel ortalama $37,3 \pm 7,7$ yıl olarak tespit edildi.

184 (%67,6) katılımcı sanatla ilgilendiğini ifade etti. Bu hekimlerin 12 (%4,4)'si profesyonel, 96 (%35,3)'sı amatör düzeyde, 76 (%27,9)'sı okuyucu veya dinleyici olarak sanatla ilgilenmekteydi. 88 (%32,4) hekim sanatla ilgilenmediğini belirtti. Katılımcıların ilgi alanlarını oluşturan en sık sanatsal faaliyetler şunlardı; %26,5 (72) fotoğrafçılık, %14,7 (40) yazarlık (edebiyat), %14,0 (38) resim yapma, %10,3 (28) şarkı söyleme (Tablo 1). Tablolarda birden fazla sanatla ilgilenen ve ilgilenmek istediğini belirtenler bulunduğu için toplamda %100 elde edilmemiştir. Hatalı değerlendirmeye sebebiyet vermemesi açısından toplam sayı ve yüzde verilmemiştir.

Tablo 1. Hekimlerin aktif olarak ilgilendikleri sanat türleri

Aktif olarak ilgilenilen sanat türü	Kişi sayısı	
	n	%
Fotoğrafçılık	72	26,5
Yazarlık	40	14,7
Boyama	38	14
Şarkı söyleme	28	10,3
Sinema-tiyatro	24	8,8
Ney	17	6,3
Bağlama	16	5,9
Gitar	15	5,5
El İşi	15	5,5
Ebru sanatı	12	4,4
Piyano	8	2,9
Keman	7	2,6
Hat	4	1,5
Diğer sanat faaliyetleri	17	6,2

Katılımcıların şu anda yapmadıkları, ancak ileride yapmak istedikleri sanatsal faaliyetlerden en sık, 72 (%26,4) bir müzik aleti çalmak, 44 (%16,2) resim yapmak ve 19 (%7) sinema-tiyatro olarak bulundu (Tablo 2).

Tablo 2. Hekimlerin ilgilenmek istedikleri sanat türleri

İlgilenilmek istenen sanat türü	Kişi sayısı	
	n	%
Müzik Aleti	72	26,4
Resim	44	16,2
Sinema-tiyatro	19	7,0
Yazarlık	18	6,6
Fotoğrafçılık	16	5,9
Ebru sanatı	10	3,7

Erkek ve kadınlar arasında sanatla ilgilenme arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu ($p=0,009$). Erkeklerin sanatla ilgisi daha fazla tespit edildi. Katılımcılardan ailesinde en az bir sanatçıya sahip olanların sayısı 49 (%18) idi. Bu sanatçıların uğraştıkları en sık sanat türleri şunlardı; 20 (%7,4) müzik ve 18 (%6,6) resim (Tablo 3). Sanata ilgi olması ve ailesinde bir sanatçı olması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptandı ($p=0,008$).

Ankete katılanlar yılda ortalama $13,5 \pm 14,6$ kitap okumaktaydı. Kitap okuma ve sanatla ilgilenme arasında ilişki olabileceği düşünüldü, ancak anlamlı bir ilişki bulunamadı. Katılımcıların %63,6 (173)'sı tıbbın sanatla bir ilişkisi olduğunu düşünmekteydi. "Tıp bir sanattır" düşüncesi ve sanatla ilgilenmek isteyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptandı ($p=0,001$).

Tablo 3. Hekimlerin ailesinde bulunan sanatçıların ilgi alanları

Sanat türü	Kişi sayısı	
	n	%
Müzik	20	7,4
Resim	18	6,6
Tiyatro-sinema	3	1,1
Yazar	2	0,7
Fotoğrafçı	1	0,4

Ankete katılan 70 (%25,7) kişi, tıbbın sanat oluşu üzerinde açıklamada bulundu. Yapılan yorumlar iletişim, mesleğin icrası, usta-çırak ilişkisi ile eğitim, merhametli ve duyarlı olmak, tiyatro sanatçısı gibi davranmak başlıkları altındaydı. 32 (%45,7) kişi hekimliğin hastayla iletişim kurarak, onu tedavi etme sanatı olduğunu düşünüyordu. 2 yorumda da iş yükünün fazla olması sebebiyle bir sanat dalı ile ilgilenemediği ifade edilmişti.

TARTIŞMA

Sanat, hekimlerin hem kendisini hem de hastalarını daha iyi anlayabilmesi, klinik pratikte belirsizlik ve ambivalans ile baş edebilmesi için iyi bir araçtır (3). Özellikle diğer meslek grupları ile karşılaştığımızda sanat ile uğraşan, sanata ilgi duyan hekim sayısı gözle görülür derecede çoktur (11). Bunun nedeni ise ana temaları insan ve hayat olan, tıp ve sanatın iç içe olmasıdır. Tüm bunların yanı sıra hekimlik mesleğinin doğasında iş yükünün ağır olması ve fiziki ve psikolojik strese bağlı olarak tükenmişlik sendromu ile daha sık karşılaşılması nedeniyle herhangi bir sanat dalıyla uğraşmak, hem hekimin stresini azaltacak hem de ruh ve beden sağlıklarının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ek olarak sanatsal bir uğraşı hekimin çok fonksiyonlu kişiliğini tatmin etme imkânı da sunacaktır. Günlük pratiğinde hekimin muayenesinde temel olan 4 ana tekniği uygulaması dahi hekimin muayenesi ile icra ettiği sanatı gözler önüne sermektedir. Örneğin, inspeksiyon fotoğrafçılık sanatı ile aynı teknikte uygulanmaktadır; ikisinde de önemli, ilgi çekici, dikkate değer görüntüyü kaydedip değerlendirme yeteneği gerekmektedir. Oskültasyon, dinlediğinde algıladığın seslerin normal ya da patolojik oluşunu ayırmaya yaramaktadır ve bir müzik aleti kullanan sanatçının aletini akort ederken doğru sesi almasına benzetilebilir. Palpasyon, dokunuşla farklı olan dokuyu hissetmektir. Bir heykeltıraş da eserinde düzgün görüntüyü elde etmek için parmaklarıyla eserine şekil vermeli ve düzensizliği hissetmelidir. Perküsyon, bir müzik aletini çalar gibi doğru sesleri elde etmeye çalışmaktır. Sanatçıda icra ettiği sanatıyla özgün bir eser ortaya çıkarmaktadır. Cerrahların eseri ise; bilgi, beceri ve deneyime dayanan el becerisi ile hastalıklı dokuyu çıkartarak hastanın normal hayatına dönmesini sağlamaktır. Aile hekiminin eseri ise aşaları yapılmış çocuklar, iyi takip ve tedavi edilen gebeler, erişkinler, yaşlılar ve sonuç olarak sağlıklı bir toplumdur.

Sanatın tıp eğitiminde yer alması ile hekim adayları mesleki kimliklerini kazanırken hekim gibi düşünme, hekim gibi hissetme, hekim gibi davranma becerisini de almış olur (12). Tıp eğitiminde klinik becerilerin geliştirilmesinde sanatın aracılık yaptığı ve yapmadığı işlevler vardır. Sanatın aracılık yaptığı (enstrümantal) işlevler; hastaların görsel bulgularını tanımaya yönelik görsel sanat etkinlikleri, empati yeteneğini geliştirme ve belirsizlikle baş etme becerisini artırma amacıyla yapılan edebiyat okumaları, hekim-yazar öykülerini değerlendirerek klinik becerilerin geliştirilmesidir (3).

Lown, doktorluğun sanatsal yönünü şu iki özelliğin sentezi olarak tanımlamıştır: Bilimsel dayanağı olmayan hasta takibi, iyi niyetli ve merhametli bir yardımseverliktir; ancak doktorluk değildir. Öte yandan sevgi ve empati göstermeden sadece tıbbi bilgiye dayalı hekimlik yaklaşımı, tıbbın tedavi edici gücünü tersine çevirir ve çok eski bir mesleğin muazzam gücünü kaybettirir. Bu iki özellik birbirini tamamlar ve hekimlik yapmayı sanatsallaştırır (13).

Hekimler; hekimlik sanatının yanı sıra müzik, edebiyat ve benzeri diğer sanat dallarıyla da uğraşarak sanatçı kimliklerine zenginlik katmaktadırlar. Biz de çalışmamızda; Türk aile hekimlerinin ilgilendiği ya da ilgilenmek istediği sanat dallarının hangileri olduğunu ve "Tıp bir sanattır" görüşünün hekimler arasında hangi oranda kabul gördüğünü tespit ederek, sanat ruhlu hekimlerimizi daha yakın bir perspektiften değerlendirdik.

Çalışmamıza katılan hekimlerin %57'si (n=156) sanatla ilgilendiğini ifade etmiştir ki sanatla ilgilendiğini belirten hekimlerin de sadece %7,6'sı (n=12) profesyonel düzeyde sanat yaptığını bildirmiştir. Anketimizin sonundaki açık uçlu bir soruyu birçok aile hekimi "iş yüklerinin fazla olmasını" bir sanat dalı ile ilgilenememenin başlıca nedeni olarak cevaplandırmıştır. Profesyonel anlamda sanatla uğraşanların sayısındaki oran da bu yorumları doğrulayıcı niteliktedir.

Çalışmamıza katılan 272 hekimin %48,9'unu erkekler, %51'ni kadınlar oluşturmaktadır ve erkeklerin sanatla ilgisi istatistiksel olarak kadınlardan fazla bulunmuştur. Anketimizde hekimlerin sanatla ilgilenme sebeplerini sorgulamadığımız için, bu sonucun nedenine yönelik bir bilgi sunamıyoruz.

Çalışmamızda hekimlerin en yüksek oranda ilgilendikleri sanat dalı %26,5 ile fotoğrafçılık olarak tespit edilmiştir. Hem işlevselliği hem de estetik yönü ile hekimlerin uğraş alanına giren fotoğrafçılık sanatının daha çok tercih edilme nedeni olarak; yoğun çalışma temposu içerisinde anı yakalama tutkusu ve diğer sanat dalları ile kıyaslandığında fotoğraf sanatının daha kolay uygulanabilirliği, özgür çalışma alanı gibi nedenler gösterilebilmektedir (14). Yrd. Doç. Dr. Talat Bayburtluoğlu, Uzm. Dr. Cengiz Özdemir, Uzm. Dr. Emel Koyuncu Kütük, jinekolog Prof. Dr.

Sezai Şahmay ülkemizde fotoğrafçılıkla ilgilenen hekimlerimizden bazılarıdır. WebShots ve Skylife gibi popüler dergilerde fotoğrafları yayınlanan, “Objektifinden Türkiye” adlı fotoğraf kitabı bulunan, Prof. Dr. Sezai Şahmay bir röportajında fotoğrafçılık hakkında şunları söylemiştir; “Fotoğrafçılıkta teknik ve görsel faktörlerin uygulanabilmesi, çevreye zarar vermemesi, anıları yaşatabilmesi, olayların belgelenebilmesi ve bunların başkalarıyla paylaşılabilmesi gibi önemli güzellikler bulunmaktadır. Günlük streslerden uzaklaşmak bir diğer faktördür”(15). Fotoğrafçı hekimlere Avustralya’da yaşayan vahşi yaşam fotoğrafçısı Dr. David Hollands da örnek olarak gösterilebilir. Doğal yaşam fotoğrafçılığını çocukluk aşkı olarak değerlendiren Dr. David’in iki adet de kitabı mevcuttur (16).

Sanatsal fotoğrafların dışında, vaka fotoğrafları da hekimlerin pratiklerinde çekme gereği duydukları, sanat dışı fotoğraflardır. Hekimler vaka fotoğraflarını gerek eğitime yardım, tanıyı doğrulama, hastalığın seyrini, tedavi cevabını takip amacıyla gerek de adli kanıt olarak kullanmak amacıyla pratiklerinde çekmektedirler. Bu fotoğraflar hastanın izni olmadan çekilemez ve kullanılamaz (14).

Anket sonuçlarımıza göre hekimlerin yazarlık ile uğraş oranı %14,7 (n=40) olarak bulunmuştur. Doktorlar, hekimlik mesleğini icra ederken hastalardan birçok hikâye dinlemekte ve bazen de ilginç olaylar yaşamaktadır. Hastanın takibi sırasında hastalıkla mücadelesine, çekilen acıya ve bazen de ölüme tanık olurlar. Doktorların yazarlığı seçme eğiliminde olma nedeni ise, her gün karşlarına çıkan bu zengin malzemeyi yazıya dökme ve paylaşma istekleridir (17). Doktorların telaşlı, öngörülemeyen, stresli işleri arasında yazarlığı tercih etme nedenlerini şöyle de sıralayabiliriz: Birincisi, bir çeşit ergoterapi uygulayarak doktor kendi iyilik halini artırır. İkincisi, keşiftir. Yaptıklarını analiz ederek, anlamak veya bazen de öz eleştiride bulunabilmek için yazmak bir fırsattır. Üçüncüsü, paylaşım ve canlı anlatımla deneyimlerini aktarabilir. Mizah ve merhametli anlatımla unutulmaz anları okuyucusuna yaşatır. Dördüncüsü, keyif almaktır. Yazmak eğlencelidir. Beşincisi, onurdur. Altıncısı, kefarettir. Doktorlar hata yaptığında ve kötü davrandığında pişmanlığını ifade eder. Yedincisi, kötü şöhrettir. Herkes iyi bir yazar olarak tanınmak ister (17). Ülkemizdeki yazarlık yapan hekimlere örnek olarak Op. Dr. Mehmet Emin Güneş’i, şairlik yapanlara ise beyin cerrahı Prof. Dr. İsmail Hakkı Aydın ve Dr. Hüsametdin Olgun’u verebiliriz. Aile hekimi uzmanlarımızdan Dr. Haluk Çağlayaner’in TAHUD web sitesindeki “Köşe Yazıları” (www.tahud.org.tr/guncel/kose-yazilari) veya Dr. Ali Cerrahoğlu’nun aile hekimliği mail grubunda zaman zaman yayınlanan “Aile Hekimliği Günceleri” (www.cerrahoglu.net) gibi edebi nitelikli yazıları da keyifle okunmaktadır. Doktor Tony Miksanek Amerika’da yazarlıkla ilgilenen

doktorların sıklığının %4-7 olduğunu tahmin etmektedir. Doktorların tıp mesleği çerçevesinde yaşadığı olayları, anekdotları anlatan kitaplara Dr. A. Filiz Yavuz Avşar’ın yazdığı “Güldür Yüzümü, Mevzu Derin”, Prof. Dr. Cengiz Yakıncı ve Dr. Atilla Özcan’ın yazdığı “Doktor Anıları” adlı kitaplar birkaç örnektir. Dr. Murat Kınikoğlu’nun “Ölmeden Önce” adlı kitabı da romana örnektir.

Çalışmamızda, resimle ilgilenen hekimlerin oranı %14, şarkı söyleyenlerin oranı ise %10,3 olarak bulunmuştur. Müzik aletlerinden en çok ilgilenilen ise %6,3 ile ney olmuştur. Aslında müzik sanatı ayrı bir başlık altında açılrsa, bu başlığın içine şarkı söylemek de, bir müzik aleti çalmak da girmelidir. Ancak anketimizde müzik ana konusunu, şarkı söylemek, keman, gitar, ney, bağlama, piyano çalmak şeklinde birçok alt başlıkta değerlendirdik. Müzisyen hekimlere örnek olarak ülkemizde; bestekâr olarak Dr. Süheyl Ünver, Jinekolog Prof. Dr. Alaaddin Yavaşca ve ürolog Prof. Dr. Yaşar Bedük; Türk musikisi koro şefi olarak radyolog Prof. Dr. Nevzat Atlığ; güftekar bir doktor olarak ise Rahmi Duman örnek gösterilebilir. Prof. Dr. Selçuk Onart, Prof. Dr. Muzaffer Akkılıç, Prof. Dr. Osman Barlas, Prof. Dr. Orhan İskeçeli, Prof. Dr. Gıyas Korkut, Op. Dr. Musa Albukrek, Dr. Selçuk Dülgeroğlu, Prof. Dr. Turan Gürgen ise ülkemizin önemli ressamlarındandır.

“Tıp bir sanattır” görüşü çalışmamızda %63,6 oranında kabul görmüştür. Anketimizi cevaplayan hekimlerden hekimliğin bir sanat olduğuna dair düşüncelerini yorumlamalarını istediğimizde; hekimlerimizin yorumlarında, aile hekimliğinde hastayla iletişim kurmanın başlı başına bir sanat olduğu vurgusunu tespit ettik. Yine usta çırak ilişkisi şeklindeki tıp eğitimi ile sanat icra ettiklerine dair düşünceleri olduğunu saptadık. Doktor hastasını muayene ederken bir oyuncu gibi nazik, bilge, sempatik bir danışman, bazen neşeli, bazen de sakin bir değerlendirici olabilir. Doktor hastalığı değil, hastayı tedavi ederken literatür bilgisi yanında ilgilendiği bir sanat dalıyla kendi algılarını artırarak hastanın doğasını anlar (18). Aile hekimliği, çekirdek yeterliklerinden sayılan spesifik problem çözme becerisi, biyopsikososyal, bütüncül ve hasta merkezli yaklaşım özellikleri bir bütün olarak doktorun ustalaşması gereken ve iyi bir hasta hekim iletişimi ile sonlanması gereken bir branştır. Aile hekimliği, disiplininin bu özellikleri sayesinde hasta hekim iletişimini biyomedikal çizginin ötesine geçirerek, hekimliğin hümanist ve sanatsal yönlerini ön plana çıkarır. Aile hekimliği sanatı, toplum ve birey sağlığını daha iyiye götürmek için hasta hekim iletişimini geliştirmektir (10). Aile hekimliğinde hastayı tıp sanatının bir parçası olarak görerek, sempati ve incelikle yaklaşmak esastır (19).

Tıbbın sanat ile ilişkisi konusunda hekimlere yönelttiğimiz soruda, sadece tıbbın sanatsal yönü olduğu konusundaki düşünceleri ile ilgili soruya “evet” cevabını verenlerin bu

düşüncelerine dair açıklamaları sorulmuştur. “Hayır” diyenlere nedenine dair bir soru yöneltilmemiştir. Bu durum çalışmamızı kısıtlamaktadır.

Bu çalışmamız tıp mesleğinin bir sanat olduğu öngörüsünü desteklemiştir. Ancak kişilerin anket cevaplarına dayalı bir çalışma olması sebebiyle daha objektif çalışmalara ihtiyaç vardır. T.C. Sağlık Bakanlığı 2012 yılı ocak ayı verilerine göre aile hekimi sayısı 20376’dır. Anketimize katılan hekimler toplam popülasyonun sadece %1,33’ünü oluşturmaktadır. Çalışmamızdaki sayının azlığı nedeniyle, çalışmamız Türkiye genelini temsil edemez. Katılım sayısı az ve cevap oranı düşüktür. Heride daha çok kişinin katıldığı daha büyük çalışmalara ihtiyaç vardır. Hekimlerin eğitim dönemlerindeki sanat ile uğraş durumları, tıp eğitimi süresince sanat ile ilgili ders alıp almadığı ve bu durumun mesleki hayatlarına olan yansımaları başka çalışmalarla değerlendirilebilir. Dahili veya cerrahi branş hekimlerinin sanatla ilişkileri karşılaştırılabilir. Bu çalışmamız, kesitsel olması sebebiyle ülkemizde çalışan aile hekimlerinin düşünceleri ve sanatsal etkinlikleri ile ilgili genel bir fikir veremez. Farklı disiplinlerin hekimleriyle veya hukukçu, öğretmen ve emniyet

mensuplarını içeren daha büyük bir örneklem seçilerek karşılaştırmalı çalışmalar planlanmalıdır.

SONUÇ

Aile hekimleri, belli oranlarda sanatın değişik kolları ile ilgilenmektedirler. Çalışmamızda, fotoğrafçılık ve yazarlık en çok ilgilenilen sanat dalı olarak bulunmuştur. Yapılmak istenen sanat dalı olarak ise en fazla müzik aleti çalmak ve resim yapmak seçilmiştir. Ailesinde sanatla ilgilenen birisinin olması, sanatla uğraşı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaratılan bütün canlılarda eşsiz bir sanat vardır. Tüm canlılar içerisinde de insan bir sanat eseridir. Bu sanat eserinin içerisinde yani insan vücudunda biyolojik ve psikolojik pek çok kompleks yapı hassas bir denge içerisinde. Özellikle birinci basamak hekimleri, hastaları ile sürekli iletişimde olmak zorunda oldukları için bu dengeyi koruma adına çok önemli göreve sahiptirler. Aile hekimliğinde hasta hekim iletişimi köşe taşlarından biridir (10). Bu iletişim tedavinin ilk adımıdır. Çalışma sonuçlarında da görüldüğü gibi, tıbbın sanat olduğu anlayışı çoğunluğun fikir birliği ile iyi bir şekilde kurulması gereken bu iletişim ile başlamaktadır. Hasta ve toplum sağlığına katkı sağlayabilmek için hekimlerin hastalarını ve kendilerini sanata yönlendirme desteğine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Çelik F. Tıp ve Sanat. Düşle Edebiyat ve Kültür Dergisi 2004;38(1):7-9.
2. Ring J, Reilly J. Tuesdays with Morrie: a humanities teaching exercise in palliative and end-of-life care. Fam Med 2003;35(8):552-3.
3. Akman M, Ünal P, Kalaça S. Tıp Eğitiminde Sanatın Yeri. Hacettepe Tıp Dergisi 2009;40(1):1-5.
4. Ağaş E, Yiğit MS, Yolgiden S ve ark. 5. Tıpta İnsan Bilimleri Kongresi Kongre Özet Kitabı. Ankara, 13-14 Mayıs 2009.
5. Smyth J. Creative, Artistic and Expressive Therapies for PTSD. Arts & Healing 2012;1-7.
6. Malchiodi CA. Handbook Of Art Therapy, 2nd Edition. London: The Guilford Press, 2012:1.
7. Nicholson JF. The impaired physician: some coping mechanisms. Can Fam Physician 1980;26(1): 833-5.
8. Sarp N. Hekim ve Stres Yönetimi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 2000;53(2):133-7.
9. Mc Whinney IR, Freeman T. Çeviri Editörü: Güldal D. Aile Hekimliği, 3rd edition. New York: Oxford University Press, 2012;5:55-91.
10. Roberts RG. The Art of Family Doctoring: A Global View. European Journal of General Practice 2013;19(1):59-61.
11. Ökten Aİ. Tıp ve Sanat. Altınşehir Adana Kent Kültürü ve Sanat Dergisi 2013;14:1-5.
12. Önal G. Günümüzde Hekimlik Sanatı, Hekimlik Nedir? İstanbul’da Sağlık Dergisi 2005;12:27.
13. Lown B. Lost art of healing. New York: Houghton Mifflin, 1996;11: 54-85.
14. Todkill AM. Boundary Crossing: The Physician and the photographer. Canadian Medical Association Journal 2001;165(1):35-6.
15. Kırımı E. Fotoğraf Sever Doktor. http://www.sagliginsesi.com/news_detail.php?id=4717 (Erişim tarihi: 19.04.2013).
16. Hollands D. Dr David Hollands: Wildlife Photographer. Australian Family Physician 1993;22(4):617-20.
17. Miksanek T. Seven Reasons Why Doctors Write. Minesota Medicine 2011;94(7):47-8.
18. O’Donnell M. Doctors as performance artists. Journal of the Royal Society of Medicine 2005;98(7):323-4.
19. Rakel RE. Compassion and the Art of Family Medicine: From Osler to Oprah. Journal of the American Board of Family Medicine 2000;13(6):440-8.